

ASIAKASTIETOLAKI JA DOKUMENTOINTI LAPSEN SUOJELUSSA

**KÄSIKIRJA SOSIAALIHUOLTOON
JA LASTENSUOJELUUN**

Mirjam Araneva – Johanna Hedman

Copyright © 2026 Alma Media Finland Oy ja tekijät

Yhteistyössä Juristiliiton Kustannus

Kansi: Helene Lindfors

Kannen kuva: Mari Terkoomaa

Taitto: Aste Helsinki Oy, Tiina Lahdelma

ISBN 978-952-14-5170-6

ISBN 978-952-14-5172-0 (verkkokirja)

Paino: Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2026



Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almainsights.fi

Esipuhe: onko dokumentointi tärkeää?

”Dokumentointi on yksi sosiaalityön tärkeimmistä ja innostavimmista osa-alueista”. Näin kuulee harvoin sosiaalihuollon työntekijöiden toteavan. Tämä ei johdu yksin kirjaamisveloitteesta vaan myös siitä, että järjestelmät eivät tue kirjaamista, asiakkaat joutuvat odotamaan ja yhden tukitoimen myöntäminen vie useampia klikkauksia – dokumentointi ja asiakastyö nähdäänkin sosiaalityössä monesti vastakkaisina asioina ja dokumentoinnin ajatellaan vievän aikaa vuorovaikutustyöltä.

Vastaavia havaintoja dokumentoinnista on tuotu esiin muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön (STM) julkaisemassa selvityksessä (Savisalo ym. 2025), jossa tarkasteltiin muun muassa tietojen kirjaamiseen käytettävää aikaa eri ammattiryhmien välillä. Sen mukaan keskimääräinen työpäivänaikainen kirjaaminen vei 3 tuntia ja 15 minuuttia. Työpäivän pituuteen suhteutettuna kirjaamiseen kuluva aika on merkittävä.

Dokumentointi on kuitenkin erottamaton osa asiakastyötä. Asiakirjojen avulla lapsi ja perhe pysyvät tietoisena siitä, mitä ammatilainen on havainnut ja miten hän on kuvannut ja tulkinnut havaintojaan. Kirjoitetuilla teksteillä sosiaalihuollon työntekijä hahmottaa lapsen ja perheen tilannetta itselleen, asianosaisille sekä muille ammatilaisille ja lisäksi myös hallintuomioistuimelle ja toimintaa valvoville viranomaisille. Asiakirjojen perusteella muodostetaan käsitystä lapsen ja hänen perheensä tilanteesta, olosuhteista ja tuen tarpeesta. Ne kertovat, mitä on selvitetty ja mitä tietoja on hankittu.

Asiakirjojen perusteella arvioidaan lapsen tilannetta ja tehdään lasta koskevia päätöksiä perus- ja ihmisoikeusherkillä perhe-elämän suojan alueella. Asiakaskirjat mahdollistavat myös lapsiperheosiaalisuuden ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun valvonnan, ja ne ovat tärkeitä paitsi lapsen ja hänen perheensä myös työntekijän oikeusturvan kannalta.

STM:n selvityksen kyselyyn vastanneiden viesti oli varsin selkeä: kirjattavien tietojen runsas määrä sekä tietojärjestelmien käytettävyys ovat eniten kirjaamista hankaloittavia tekijöitä. Tuloksia tarkasteltaessa (Savisalo ym. 2025) on havaittavissa, että monet kirjaamisen haasteet paikantuvat asiakastietojärjestelmiin. Tämä tulee esiin myös Ylösen (2024) tutkimuksessa. Onkin tärkeää, että dokumentoinnin haasteista puhuttaessa erotetaan dokumentointityö itsessään siitä, miten järjestelmät sen mahdollistavat.

Alalla on keskusteltu myös sosiaalihuollon ja erityisesti lastensuojelun oikeudellistumisesta, joka liittyy vahvaan dokumentointivelvoitteeseen. Kääriäinen (2024, s. 40) kuvaa, kuinka sosiaalisuuden tekstit sisältävät paljon lakitekstejä ja fraaseja, joko suoraan tai asiakastietojärjestelmiin valmiiksi syötettynä. Vaarana on, että *kirjoittajan turvautuminen pelkästään lainsäädäntöön ja asiantuntijoiden käsitteisiin voi hämärtää sosiaalisuustyöntekijän omaa roolia ja vastuuta asian käsittelyssä.*

Tämän kirjan tarkoituksena onkin vähentää juridiikan ja sosiaalisuuden välistä jännitettä ja osoittaa, että lainsäädäntö ohjaa ja helpottaa dokumentointia. Lainsäädäntö kertoo olosuhteet ja asiat, joita koskevat selvitykset ja havainnot työntekijän tulee kirjata asiakasasiakirjoihin voidakseen arvioida lapsen edun mukaisia toimenpite- ja ratkaisuvaihtoehtoja sekä perustella ne. Kirjassa oikeudellinen teksti limittyy ja nivoutuu yhteen sosiaalisuuden tekstien kanssa, koska niin tapahtuu myös työn arjessa.

Juridiikka on erottamaton osa sosiaalisuutta, ja se tukee sosiaalialan ammattieettisten periaatteiden; ihmisarvon kunnioittamisen, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista käytännössä. Perus- ja ihmisoikeudet sekä muu sääntely antavat raamit, joiden sisällä ammattilainen työtään toteuttaa. Sosiaalisuuden osaamista on konkretisoida sääntelyä käytännön tilanteisiin. Päätöstekstissä

pelkät pykälät tai lain esitöihin viittaaminen eivät riitä, vaan sosiaalityön ammattilaisen tulee perustella tekemänsä ratkaisut juuri kyseisen lapsen tilanne huomioiden, eri vaihtoehtoja punniten tutkimusnäyttöön ja ammattitaitoonsa tukeutuen. Laki ei itsessään suojele lasta, vaan sen tekevät sitä soveltavat ja käytännössä toimeenpanevat ammattilaiset työssään joka päivä.

Kirjan nimessä oleva *lapsen suojelu* ei tarkoita lastensuojelu-nimistä palvelua vaan sillä viitataan laajemmin sosiaalihuollon ja koko yhteiskunnan ja yksittäisen henkilön velvollisuuteen suojella lasta ja varmistaa, että lapsen oikeus kehityksensä ja hyvinvointinsa kannalta välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon toteutuu käytännössä. Kirjassa käytämme käsitteitä lapsiperhesosiaalityö ja lastensuojelu. Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelunimistä palvelujärjestelmän osaa, jota ohjaa oma lainsäädäntönsä. Lapsiperheiden kanssa tehtävästä sosiaalihuoltolakiin perustuvasta sosiaalityöstä ei ole vakiintunutta määritelmää eikä käsitteistöä (esim. Kiili ym. 2024). Kuitenkin lapsiperhesosiaalityö on monelle ammattilaiselle tuttu ja ymmärrettävä käsitteenä.

Kirja ei ole laaja tutkimuskatsaus lasten suojelemisen tai sosiaalityön dokumentointiin, vaan suosittelemme dokumentoinnista käytävään akateemiseen keskusteluun esimerkiksi Aino Kääriäisen Tekstit sosiaalityössä (2024) -teosta (ks. myös Kivipelto 2025). Pidämme äärimmäisen tärkeänä, että lasten suojeleminen perustuu viimeisimpään tutkimustietoon. Tässä käsikirjassa painopiste on kuitenkin lain soveltamisessa lapsen suojelemiseksi sosiaalihuoltoa toteutettaessa ja järjestettäessä, joten käytämme lähdeviitteitä harkiten. Käytännön esimerkit ja kuvaukset perustuvat vuosien aikana luettuun lastensuojelua ja dokumentointia koskevaan tutkimuskirjallisuuteen, Kansakoulu -kirjaamisvalmennuksessa (ks. esim. Kansa-koulu 6, 2025) saatuihin oppeihin, alan oppaisiin (Laaksonen ym. 2011; Lehmuskoski ym. 2025) sekä kummankin kirjoittajan yhteensä kymmenien vuosien kokemukseen lastensuojelusta ja dokumentointia koskevien koulutusten järjestämisestä.

Tämän kirjan tavoitteena on olla käytännönläheinen käsikirja sosiaalityöntekijälle, joka työssään sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain lisäksi soveltaa yli neljäkymmentä lakia, joista yhtenä uusimpana asiakastietolaki. Pyrimme rakentamaan kokonaiskuvaa siitä, miten

asiakastietolain, julkisuuslain, sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain säännökset ohjaavat, rajaavat ja kehystävät lapsiperhesosiaalityön ja lapsi- ja perhekohtaisen sosiaalityön dokumentointia ja asiakirjojen käsittelyä.

Tarkoituksemme oli aluksi kirjoittaa vain lastensuojelun dokumentoinnista, keskittyen asiakassuunnitelmiin, päätösten perustelemiseen ja hyvään kieleen. Varsin pian ymmärsimme, että erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävä lapsiperhesosiaalityö on tarpeen ottaa kirjaan mukaan. Asiakastietolaki tuli voimaan vähän kustannussopimuksemme allekirjoittamisen jälkeen. Emme osanneet täysin ennakoida, miten paljon se tulisi määrittelemään kirjamme sisältöä. Pidimme kuitenkin tärkeänä, että asiakastietolaista kirjoitetaan nimenomaan sosiaalihuollon, erityisesti lapsiperhesosiaalityön ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun näkökulmasta, unohtamatta lastensuojelulain kirjaamista ja asiakirjoja koskevia erityissäännöksiä. Asiakastietolain toistoja sekä sisäisiä ja ulkoisia lakiviittauksia sisältävä ja paikoin epäselvä kirjoitustapa haastoi kokenutta laintulkitsijaa, eikä lain jossain määrin epälooginen rakenne suinkaan helpottanut kirjoitustyötä. Asiakastietolakia sovelletaan lapsiperhesosiaalityössä ja myös lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa niiltä osin kuin lastensuojelulaissa ei toisin säädetä.

Lopputuloksena kirjamme ei asetu suoraan sosiaalioikeuden piiriin vaan on osin informaatio-oikeutta: tarkastelemme lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa ja lapsiperhesosiaalityössä syntynyttä tietoa aina sen muodostumisesta, tuottamisesta, käsittelystä ja käytöstä sen suojaamiseen ja saatavuuteen saakka. Kirjassa on lisäksi käsitelty lapsen edun arviointia ja lapsen mielipiteen selvittämistä sekä niihin liittyvää kirjaamista lapsiperhesosiaalityössä ja lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa (osa III).

Kirjan keskiössä on perus- ja ihmisoikeudet, jotka ovat lapsiperhesosiaalityön ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun työskentelyn ytimessä. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain sääntelyn tarkoituksena on turvata ja vahvistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tarvittaessa perhe-elämän suojaan puuttumalla, kun se on lapsen edun kannalta tarpeen. Näiden ratkaisujen perustelu edellyttää vahvaa dokumentointiosaamista.

Kirjassa on esimerkkejä teksteistä, jotka voisivat olla lapsen asiakasasiakirjoja. Tekstit ovat keksittyjä – kuitenkin siten, että ne pohjautuvat vuosikymmenten kokemukseemme lastensuojeluasiakirjojen lukemisesta ja kirjoittamisesta. Tekstinäytteiden tavoitteena on havainnollistaa, miten asia voi muuttua eri tavoin kirjoitettuna ja lisäksi antaa sosiaaliryöön ammattilaisille konkretiaa siitä, mitä tarkoitamme esimerkiksi päätöksen perustelemisella tai asiallisella kielellä. Teksteissä esiintyvät nimet ovat satunnaisesti valittuja nimiä Nimipalvelun suosituimmat etunimet -listalta, eivätkä ne ole yhteydessä todellisiin henkilöihin.

Kirjoittajista Mirjam Araneva on vastannut kirjan lainsäädäntöä koskevien lukujen kirjoittamisesta. Johanna Hedman on tarkastellut teemoja sosiaaliryöön näkökulmasta kirjoittaen käytännön työön liittyviä osuuksia. Kirjoittajina vastaamme tekstistä yhdessä, ja olemme kommentoineet ja kirjoittaneet tekstiämme yhdessä.

Kirjassa käytetään rinnakkain käsitteitä kirjaaminen ja dokumentointi. Näemme niiden liittyvän toisiinsa, mutta tarkoittavan eri asiaa. *Kirjaamisella* tarkoitamme tilanteita, joissa ammattilainen konkreettisesti *kirjoittaa*: tekee yksittäistä merkintää esimerkiksi asiakastapaamisesta tai puhelusta sekä kirjoittaa tilannekuvausta. Sosiaaliryöntekijä *kirjaa puhelun* ja sosiaaliohjaaja *kirjaa muistiinpanot* kotikäynnistä.

Dokumentointi puolestaan tarkoittaa kirjassa kirjaamista laajempaa sosiaaliryöön osaa. Tarkoitamme sillä tiedonmuodostuksen (Kääriäinen 2003) tapaa, jossa asiakastietoa tuotetaan, kootaan, säilytetään ja hallitaan. Dokumentointi on tekstien kokonaisuus, sisältäen sekä niiden tuottamisen että tulkinnan. Kun kirjoitamme dokumentoinnista, tarkoitamme koko prosessia, jossa erilaisten asiakirjojen pohjalta sosiaaliryöntekijä muun muassa *tekee päätöksiä, seuraa ja valvoo* lapsen tilannetta. Dokumentointi on osa lapsen ja muiden asiaan osallisten sekä ryöntekijän oikeusturvan varmistamista, keino huolehtia palveluiden vaikutusten seurannasta sekä muodostaa laajempaa kuvaa tapahtuneista esimerkiksi päätöksenteon tueksi.

Dokumentointi on murroksessa esimerkiksi rakenteisen kirjaamisen myötä. Samoin tekoälyn hyödyntäminen kirjaamisessa ottaa suuria harppauksia eteenpäin ja sitä tutkitaan tiiviisti. Kirjamme ei ole opas sosiaalihuollon asiakirjarakenteisiin tai tekoälykirjaamiseen, vaan keskittyy siihen, miten havaintoja kirjataan ja johtopäätökset

perustellaan. Vaikka rakenteet olisivat osin valmiita valikoita tai vaikka itse tekstin tuottaisi transkriptioksi ja tiivistäisi tietojärjestelmään integroitu tekoäly, ne eivät kuitenkaan täysin poista sosiaalityöntekijän harkintaa, arviointia ja valintoja.

Alussa kysymme, onko dokumentointi tärkeää. Me tiedämme vastauksen jo omasta näkökulmastamme, mutta toivomme tämän käsikirjan avulla yhä useamman sosiaalityöntekijän ja muiden lastensuojelussa sekä lapsiperhesosiaalityössä työskentelevien henkilöiden ajattelevan samoin. Toivomme, että kirjaa luetaan, yksin ja työryhmässä yhdessä, keskustellen siitä, millaista dokumentointia omassa lähityöyhteisössä arvostetaan, millaisia hyviä käytäntöjä sen osalta on ja miten toisilta voidaan oppia.

Toivomme, että lukija saa kirjasta omaan työhönsä askelmerkkejä lapsen edun ja oikeuksien edistämiseksi. Toivomme, että lukija muistaa työssään kirjoittavansa aina lasta varten. Lapsi elää sitä arkea, josta kirjoitamme.

Olemme äärimmäisen kiitollisia sitä, että aikanaan yhteinen työ SOS-Lapsikylässä toi meidät yhteen. Kiitos Anna-Liisa Koisti-Auer ja Kati Palsanen, kun annoitte meille mahdollisuuden tutustua ja löytää yhteinen sävel lapsen suojelemisen kannalta tärkeistä seikoista. Lämmin kiitos myös ystävällemme, VTM, sosiaalityöntekijä Tiina Rihdille, jonka kanssa olemme käyneet lukemattomia keskusteluja lastensuojelusta ja dokumentoinnista. Yhteinen kirjaamisvalmennuskiertueemme kuuluu paljon myös tässä kirjassa.

Saimme kirjaamme arvokkaita, tarkkanäköisiä ja käsikirjoitusta eteenpäin vieviä kommentteja OTT, VT Virve-Maria Toivoselta, VT Anna Karjalalta, OTM, YTM, Jaana Tervolta sekä VTT Aino Kääriäiseltä. Lisäksi rakenteista dokumentointia on auttanut ymmärtämään VTM, kehittämisspäällikkö Hanna Lohijoki. Valtava kiitos teille kaikille. Jokainen kommentti, kysymys, huomio ja keskustelu on auttanut kirjan rakenteen, tekstin ja esimerkkien muodostamiseen. Ilman teitä kirja ei olisi tätä, mitä se nyt on.

Kustantajaa ja kustannustoimittajaa haluamme kiittää aivan ensimmäisenä joustavuudesta, ymmärryksestä ja ystävällisestä viestinnästä. Kahden erilaisen, eri koulutustaustoilla tekstiä tuottavan kirjoittajan yhteiskirjoittaminen ei aina ole helppoa, eikä varmasti

tekstin toimittaminenkaan. Kiitos, kun ymmärsitte tekstin (ja meidän!) tarvitsevan välillä aikaa.

Läheisiämme kiitämme ymmärryksestä prosessin eri vaiheissa. Kiitos kun kysyitte käsikirjoituksen tilanteesta – ja kiitos myös, kun ette aina kysyneet.

Omistamme kirjamme Iltalle ja Olaville. Jouduitte kirjoitustyön aikana luopumaan välillä oman etunne mukaisesta asiasta, äidin leikkiseurasta. Mahdollistitte sillä sen, että äiti sai kirjoittaa tätä kirjaa myös toisten lasten oikeuksien edistämiseksi. Nyt kirja on valmis – leikitään!

Helsingissä 31.5.2026

Mirjam Araneva

Johanna Hedman

Lainsäädäntö muutoksessa

Kirjan kirjoitustyön viimeistelyvaiheessa sosiaali- ja terveysministeriö antoi lausuntopyyntön (VN/35729/2023) luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (lausuntoversio 170426). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia ja muiden esityksessä mainittujen lakien ohella kirjan I osassa käsiteltävää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia (Lausuntoversio 170426, s. 1). Esitettyjen lakimuutosten olisi tarkoitus tulla voimaan pääosin 1.7.2027.

Kirjaamisveloitteiden keventämisestä on käyty mediassa ja sosiaalihuollon kentällä vilkasta keskustelua. Kirjaamisveloitteiden keventämistä perusteltiin keskusteluissa pääasiallisesti asiakaskohtaamisten lisääntymisellä kirjaamiseen liittyvän ajan vähetessä. Säästöt kirjaamisveloitteiden keventämisestä syntyvät kuitenkin siitä, että muutoksen lasketaan vähentävän työntekijöiden tarvetta 192 sosiaalityöntekijän ja 377 sosiaaliohjaajan henkilötyövuodella (Lausuntoversio 170426, s. 123).

Merkittävin muutos kirjan sisällön kannalta olisi lakimuutosten mahdollisesti voimaan tultua se, että esityksessä ehdotetaan kumottavaksi palvelutarpeen arviointia koskeva asiakastietolain 42 § ja sosiaalihuoltolain 36 §. Palvelutarpeen arviointia koskeva sääntely korvattaisiin tuen tarpeen arvioinnilla (Lausuntoversio 170426, s. 124).

Kirjaamisvelvollisuutta koskevan asiakastietolain 17 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että avustavan henkilön kirjaamisvelvollisuuden sijaan säädettäisiin palvelun antamiseen osallistuvan muun henkilön kirjaamisvelvollisuudesta. Muutos olisi voimaan tullessaan myönteinen, koska avustavan henkilön käsite on aiheuttanut sekaannusta.

Lisäksi asiakastietolain 17 §:ää täsmennettäisiin siten, että kirjaamisvelvoite koskee olennaisia tietoja, vaikkakin esitysluonnoksessa todetu-
tuin tavoin jatkossakin on kuitenkin kirjattava pykälässä mainittujen
tarkoitusten kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot. Täsmennyksen
tarkoituksena olisi ohjata tunnistamaan sosiaalihuollon järjestämises-
sä ja toteuttamisessa kunkin asiakastilanteen kannalta ne tiedot, jot-
ka ovat olennaisia, tarpeellisia ja riittäviä juuri kyseisessä tilanteessa.
(Lausuntoversio 170426, s. 124). Esitetyn muutoksen vaikutus kirjan
sisältöön sen mahdollisesti voimaan tullessa olisi vähäinen.

Lisäksi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevia periaatteita sään-
televä asiakastietolain 37 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi
siten, että siinä säädettäisiin kirjaamisvelvoitteen alkamisen sijasta
siitä, että sosiaalihuollon asiakirjoihin kuuluvat kaikki ammattihen-
kilöiden ja muiden sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen
osallistuvien henkilöiden sosiaalihuollon järjestämisestä ja toteutta-
misesta kirjaamat merkinnät sekä muut asiakkaan sosiaalihuollon
järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät asiakirjat ja sosiaalihuol-
toon muualta saapuneet asiakirjat. Muutos mahdollistaisi voimaan
tullessaan kirjaamisen myös neuvonnasta ja ohjauksesta eli jo ennen
kuin tuen tarve on tiedossa, tuen tarvetta arvioidaan tai sosiaalihuol-
toa toteutetaan eli ennen kuin sosiaalihuoltolain 34 §:n 2 momentin
mukainen varsinainen sosiaalihuollon asiakkuus alkaa. (Lausunto-
versio 170426, s. 124) Jos esitetty muutos tulisi voimaan, asiakas-
tietolain 37 §:n 1 momentista kirjoitettu ei olisi enää relevantti.

Myös asiakassuunnitelmaa koskevaa asiakastietolain 43 §:ää muu-
tettaisiin siten, että se sisältäisi kokonaisuutena sääntelyn asiakas-
suunnitelmaan kirjattavista tiedoista, kun nykytilanteessa asiakas-
suunnitelman sisällöstä säädetään sekä sosiaalihuoltolain 39 §:ssä että
asiakastietolain 43 §:ssä (Lausuntoversio 170426, s. 268). Muutos
olisi voimaan tullessaan myönteinen. Tämän kirjan sisältöön esitetyl-
lä muutoksella ei olisi merkittävää vaikutusta, koska asiakastietolain
42 §:n yhteydessä on avattu myös sosiaalihuoltolain asiakassuunni-
telmaa koskeva 39 §.

Asiakastietolain asiakaskertomusta koskevaan 44 §:ään tehtäisiin
täsmennys, jonka avulla pyritään ohjaamaan asiakaskertomusmer-
kintöjen kirjaamista siten, että kirjattaisiin asiakkaan sosiaalihuollon
järjestämisen ja toteuttamisen sekä oikeusturvan kannalta olennaiset

tapahnut. Pykälämuutoksen perustelussa on todettu, että olennaisuuden arvioiminen perustuisi tilannekohtaiseen arvioon. (Lausuntoversio 170426, s. 269) Muutos on myönteinen ja se vaikuttaisi kirjan sisältöön niiltä osin kuin siinä on käsitelty asiakastietolain 44 §:ää.

Esityksessä ehdotetaan myös lastensuojeluilmoitusten ja ennakkolisten lastensuojeluilmoitusten siirtämistä lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin. Niiltä osin kuin kirjassa käsitellään lastensuojeluilmoitusta, keskeistä on, että mahdollisesti voimaan tulevasta muutoksesta huolimatta sääntely säilyisi ennallaan. (Lausuntoversio 170426, s. 153)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on pyytänyt lausuntoa (VN/6094/2026) myös luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 62 §:n (uhka-arvio) muuttamisesta. Lisäksi esitysluonnoksessa asiakastietolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 62 a §, jossa säädettäisiin palvelunantajan oikeudesta salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa poliisille työntekijään kohdistuneesta rikosepäilystä työntekijän pyynnöstä (Esitysluonnos, s. 41). Esitysluonnoksen mukaan lakimuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2027. Lakimuutosten mahdollisen voimaan tulon jälkeen asiakastietolain 62 §:stä kirjoitettu menettäisi suurelta osin merkityksensä.

Asiakastietolain 62 §:n otsikkoa ehdotetaan esitysluonnoksessa muutettavaksi siten, että se olisi lakimuutoksen mahdollisen voimaan tulon jälkeen *Asiakasta koskevan tiedon ilmoittaminen ja luovuttaminen poliisille uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten*. Säännöksen 1 momentin muotoilua muutettaisiin muotoon ”salassapitosäännösten estämättä”, mutta sisällöllisesti muotoilu vastaisi nyt voimassa olevaa sanamuotoa. (Esitysluonnos, s. 38)

Asiakastietolain voimassa olevaa 62 §:ää ehdotetaan esitysluonnoksessa muutettavaksi lisäksi siten, että pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin palvelunantajan tai sen tehtäviä hoitavan velvollisuudesta salassapitosäännösten estämättä ilmoittaa poliisille uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos henkilö tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua sellaisen rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädetyn teon kohteeksi, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Määrittely olisi vastaava, kuin lastensuojelulain

25 §:n 3 momentin 2 kohdassa. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat epäillyt rikokset voimassa olevan rikoslain mukaisesti olisivat tappo, murha, surma, törkeä pahoinpitely, pahoinpitely, törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, naisen sukuelinten silpominen, naisen sukuelinten silpomisen valmistelu, kuolemantuottamus, törkeä kuolemantuottamus, törkeä vammaantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen ja heitteillepano. Ilmoitus poliisille olisi voimassa olevaa asiakastietolain 62 §:ää vastaavasti tehtävä, jos on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Asiakastietolain 62 §:ään lisättäisiin esitysluonnoksen mukaan lisäksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä poliisille tapahtuvasta tiedonluovutuksesta. (Esitysluonnos, s. 38–39)

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa edellä mainittujen lisäksi (VN/18098/2025) myös luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi. Lailla kumottaisiin nyt voimassa oleva lastensuojelulaki (417/2007) ja esityksen tarkoituksena on selkiyttää nykyisen lastensuojelulain rakenne ja sääntely. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2027.

Lapsen erityisestä suojelusta annettu laki tulisi voimaan tullessaan sisältämään nyt voimassa olevaa lastensuojelulakia vastaavaa sääntelyä, mutta osin säännösten sisällöt muuttuisivat. Koska lain rakenne muuttuisi, kirjassa mainitut lastensuojelulain säännösnumerot eivät enää vastaisi mahdollisesti voimaan tulevan lain pykälänumerointia, vaikka saman sisältöinen säännös yhä sisältyy mahdollisesti voimaan tulevaan lakiin.

Kirjassa on käsitelty lapsen etua lastensuojelun keskeisenä periaatteena, josta säädettäisiin lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 6 §:ssä ja lapsen edun arvioinnista sen 2 momentissa. Sisällöllisesti säännös vastaisi kuitenkin nyt voimassa olevaa lastensuojelulain 4 §:ää ja sen 2 momenttia, eikä kirja lapsen edun arvioinnin ja sen kirjaamisen osalta menettäisi merkitystään.

Lapsen osallisuutta koskevat säännökset siirtyisivät lapsen erityisestä suojelusta annetun lain mahdollisesti voimaan tullessa mainitun lain 5 lukuun, kun ne nyt voimassa olevassa lastensuojelulaissa sisältyvät lain 4 lukuun. Samalla muuttuisivat pykälänumerot. Sisällöllisesti

sääntely vastaisi nykyistä, eikä lain mahdollisella voimaan tulolla olisi merkitystä lapsen mielipiteen selvittämistä ja sen kirjaamista koskeviin lukuihin. Lapsen tapaamisesta säädettäisiin lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 34 §:ssä vastaavasti kuin nyt voimassa olevan lastensuojelulain 29 §:ssä.

Asiakassuunnitelmaa koskevan säännöksen pykälänumero (35 §) ja myös sisältö muuttuisivat lapsen erityistä suojelusta annetun lain mahdollisesti voimaan tullessa. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle olisi edelleen laadittava asiakassuunnitelma lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 35 §:n 1 momentin nojalla, ja se tarkistettaisiin tarvittaessa ja vähintään kerran vuodessa.

Lapsen ja vanhemman asiakassuunnitelma olisi säännöksen 5 momentin nojalla laadittava ja tarkistettava sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaisesti. Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle olisi esitetyn sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaan laadittava asiakassuunnitelma, ellei kyseessä ole tilapäinen tuen tarve tai ellei se ole muuten ilmeisen tarpeetonta. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta (Luonnos 170426, s. 253) todetaan, että sääntely vastaisi erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen osalta asiallisesti voimassa olevan lastensuojelulain asiakassuunnitelmaa koskevaa 30 §:ää. Näin ollen se, mitä kirjassa on lastensuojelulain 30 §:n osalta kirjoitettu ei menettäisi merkitystään, vaikka sääntely muuttuisi.

Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaa ja hänen vanhemmalleen laadittavaa vanhemmuuden tuen asiakassuunnitelmaa koskevilta osin kirja ei menettäisi täysin merkitystään, koska lapsen erityisestä suojelusta annetun lain sääntely säilyisi pääosin samana. Lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 35 §:ssä ei säädettäisi lainkaan jälkihuollon asiakassuunnitelmasta, minkä vuoksi jälkihuollon asiakassuunnitelmaa koskeva luku menettäisi merkityksensä lain mahdollisesti voimaan tullessa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmasta säädettäisiin lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 36 §:ssä nyt voimassa olevaa sääntelyä (LSL 30 a §) vastaavasti.

Asioiden kirjaamisesta säädettäisiin lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 40 §:ssä ja siinä viitattaisiin asiakastietolain 17 §:ään, jonka sisältöä on käsitelty kirjassa ja joka vastaa pääosin nyt voimassa olevan lastensuojelulain 33 §:n sisältöä. Näiltä osin kirja ei menettäisi merkitystään.

Sisällys

ESIPUHE: ONKO DOKUMENTOINTI TÄRKEÄ?	V
LAINSÄÄDÄNTÖ MUUTOKSESSA	XIII
I LAKI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ	1
1 Yleistä asiakastietolaista ja sen soveltamisesta	3
2 Asiakastietolain määritelmät ja asiakastietojen käsittelyä koskevat periaatteet	10
2.1 Sosiaalihuollon asiakirjat ja asiakastieto	10
2.2 Sosiaalihuollon asiakkaan velvollisuus antaa tietoja sosiaalihuollon asiassa.....	13
3 Asiakkaan tiedonsaantioikeus tietojensa käsittelystä	16
4 Velvollisuus asiakastietojen kirjaamiseen ja kirjaamisvelvolliset	19
5 Perhehoitoon sijoitettua lasta koskevat tarpeelliset tiedot	22
6 Salassapitovelvollisuus	26
6.1 Salassapitovelvollisuuden sisältö ja ulottuvuus.....	26
6.2 Asiakastietojen salassapito, vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto.....	31
6.3 Lapsen ja huoltajan oikeuksien yhteensovittaminen salassa pidettävää tietoa koskevassa asiassa	33

6.4	Vaitioloovelvollisuudesta ja salassapidosta poikkeaminen	35
6.4.1	Lapsen suostumus ja oikeus antaa luovutuslupa tai -kielto.....	37
6.4.2	Huoltajan asema lasta koskevien tietojen käsittelyssä	39
6.5	Luovutusluvan tai kiellon antaminen ja peruuttaminen.....	41
6.6	Asiakasohjausryhmät ja tietojen luovuttaminen ...	42
6.7	Asiakastietojen käsittelyrikkomus ja salassapitorikokset	44
7	Alaikäisen asiakkaan kielto-oikeus ja sen kirjaaminen.....	46
7.1	Alaikäisen kielto-oikeuden henkilöllinen ulottuvuus	46
7.2	Alaikäisen kielto-oikeus ja huoltajan tai muun laillisen edustajan oikeus tiedonsaantiin asianosaisena.....	48
7.3	Alaikäisen kielto-oikeuden arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja	50
7.4	Alaikäisen asiakkaan kielto-oikeuden kirjaaminen..	52
8	Velvollisuus kirjata tarpeelliset ja riittävät tiedot	57
9	Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä	60
9.1	Monialaista yhteistyötä koskeva sääntely sosiaalihuollossa	60
9.2	Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toteuttaessa palvelua yhdessä.....	63
9.3	Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden toimialojen välisessä yhteistyössä	64
10	Asiakirjoissa käytettävä kieli	67
10.1	Vaatimus kielenkäytön asiallisuudesta, selkeydestä ja ymmärrettävyydestä.....	67
10.2	Asiakkaan kielelliset oikeudet.....	70
10.3	Asiakkaalle ymmärrettävä teksti	71
10.3.1	Tekstin selkeyttäminen	72

10.3.2	Tekstin asiällisyys	75
10.3.3	Toiseuttavien tulkintojen välttäminen.....	77
10.4	Tulkinnan ja tosiasioiden erot dokumentoinnissa..	78
11	Asiakirjan laatimista koskeva määräaika	80
12	Sosiaalihuollon asiakirjat	82
12.1	Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevat periaatteet.....	82
12.2	Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavat perustiedot.....	83
12.3	Turvakieltoa koskeva kirjaus	86
12.4	Tietojen saamista ja hankkimista koskevat tilanteet ja merkinnät.....	87
13	Asiakirjatyyppit sosiaalihuollossa	89
13.1	Asian vireilletuloa koskevat asiakirjat ja merkinnät..	89
13.2	Palvelutarpeen arvioinnin sisältö	92
13.3	Palvelutarpeen arvioinnin laatiminen	95
13.4	Asiakassuunnitelma	97
13.5	Asiakaskertomus	99
13.6	Päätösasiakirja.....	101
14	Tiedonsaantioikeus ja tietojen luovuttaminen sosiaalihuollossa ..	108
14.1	Tiedonsaantioikeutta ja tietojen luovuttamista koskeva sääntely.....	108
14.2	Tietojen käyttö sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa.....	110
14.3	Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan oikeus saada potilastietoja asiakkaan luovutuslupan perusteella.....	111
14.4	Asiakkaan kyvyttömyys arvioida luovutuslupan merkitystä ja päättää siitä	112
14.5	Oikeus saada laissa säädetyn tehtävän kannalta välttämättömiä tietoja ilman asiakkaan luovutuslupaa	114
14.6	Sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeutta koskevan säännöksen soveltamisesta.....	116
14.7	Sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus ja lapsen etu.....	120

14.8	Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän oikeus saada lausunto terveydenhuollon palvelunantajalta.....	122
15	Sosiaalihuollon palvelunantajan ja viranomaisen oikeus saada sosiaalihuollon asiakastietoja.....	125
15.1	Sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen vaikuttavat asiakastiedot.....	125
15.2	Oikeus saada ja käyttää sosiaalihuollon asiakastietoja asiakkaan luovutusluvalla.....	128
15.3	Sosiaalihuollon palvelunantajan tiedonsaantioikeus ilman asiakkaan luovutuslupaa.....	129
15.4	Sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus ilman asiakkaan luovutuslupaa.....	132
16	Käyttöoikeus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoon julkisessa sosiaalihuollossa	135
17	Viranomaisen oikeus salassa pidettäviin tietoihin.....	139
17.1	Sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi.....	139
17.2	Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus saada tietoja tietojen tarkistamista tai maksun määräämistä varten	142
17.3	Hyvinvointialueen oikeus saada ja antaa virka-aputehtävää koskevaa tietoa	143
18	Sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttaminen sosiaalihuollon asiakkaan hoidon ja huollon turvaamiseksi.....	145
18.1	Salassa pidettävien sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttamisen edellytykset	145
18.2	Tahot, joille tietoja voidaan luovuttaa asiakastietolain 56 §:n nojalla	149
19	Tietojen antaminen asiakkaan muulle lailliselle edustajalle tai läheiselle asiakassuunnitelmaa laadittaessa tai tarkistettaessa	155
20	Asiakasta koskevan tiedon ilmoittaminen poliisille uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten	158
21	Sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttaminen muissa tilanteissa..	161
21.1	Salassapitovelvoitteesta poikkeaminen omasta aloitteesta tai pyynnöstä	161

21.2	Sosiaalihuollon palveluntajan oikeus antaa tietoja tuomioistuimelle ja muulle viranomaiselle..	162
21.3	Sosiaalihuollon palveluntajan velvollisuus antaa pyynnöstä tietoja rikoksen selvittämiseksi ...	166
21.4	Sosiaalihuollon palveluntajan oikeus antaa oma-aloitteisesti tietoja rikoksen selvittämiseksi ...	168
21.5	Poliisin ja sosiaalihuollon palveluntajan työnjako ja kirjaaminen lapseen kohdistuvissa rikosepäilyissä	171
II	ASIAKKAAN JA ASIANOSAISEN OIKEUS SAADA TIETOJA.....	173
1	Asiakkaan ja asianosaisen tiedonsaantioikeus	175
1.1	Yleistä asiakkaan ja asianosaisen tiedonsaantioikeudesta.....	175
1.2	Huoltajan oikeus saada lasta koskevia tietoja.....	178
1.3	Lapsen oikeus saada itseään koskevia tietoja.....	180
1.4	Asiaan osalliset lastensuojeluasiassa	182
2	Tietosuoja-asetuksen mukainen rekisteröidyn tarkastusoikeus ja oikeus vaatia tietojen oikaisua.....	184
3	Julkisuuslain mukainen oikeus pyytää ja saada tietoja.....	187
3.1	Asiakirjan ja viranomaisen asiakirjan määritelmät ..	187
3.2	Asianosaisen oikeus tietoon.....	188
3.3	Jokaisen oikeus itseään koskevaan tietoon	193
4	Tiedon antamatta jättämisen edellytykset.....	195
4.1	Rajoitusperusteita koskeva tapauskohtainen kokonaisharkinta	195
4.2	Lapsen etu, erittäin tärkeä yksityinen ja yleinen etu rajoitusperusteena	198
4.3	Lastensuojeluilmoituksen tekijän salassa pidettävien yhteystietojen antamatta jättäminen ..	201
5	Asiakirjan pyytäminen	204
5.1	Tietopyynnön sisältö ja asiakirjan antamisesta päättävä viranomainen.....	204
5.2	Asiakirjan antamisesta päättäminen	207
5.3	Menettely toisen henkilön tietojen osalta asianosaisjulkisuutta koskevassa asiassa.....	210
5.4	Asiakirjapyyntöä koskevan asian käsittely ja ratkaiseminen määräajassa.....	215

5.5	Muutoksenhaku ja päätöksen toimeenpano	220
5.6	Asiakirjan antamisesta päättäminen ostopalvelutilanteissa.....	222
5.7	Asiakirjan antamistavat ja salassapitomerkinnät ...	225
6	Lapsen asianosaisjulkisuutta rajoittavat säännökset lastensuojelulaissa ja sosiaalihuoltolaissa	228
6.1	Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen lastensuojeluasiassa	228
6.2	Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen lapsiperhesosiaalityössä	231
III	LAPSEN EDUN ARVIOINTIA JA MIELIPITEEN SELVITTÄMISTÄ KOSKEVAT KIRJAUKSET	235
1	Lapsen edun ensisijaisuus ja arviointi sosiaalihuollossa	237
1.1	Lapsen etu lapsen ihmisoikeutena	237
1.2	Lapsen etu lastensuojelun keskeisenä periaatteena ..	239
2	Lapsen edun arviointiperusteet lasta koskevissa asiakirjoissa ..	242
2.1	Lapsen edun arviointi ja käytettävissä olevien toimenpide- ja ratkaisuvaihtoehtojen vertailu.....	245
2.2	Lapsenhuoltolain 1 § lapsen etua koskevien kirjausten ohjenuorana	253
2.3	Lapsen edun arviointi lapsiperhesosiaalityössä.....	257
3	Lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä ja sen kirjaaminen	261
3.1	Lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin perus- ja ihmisoikeutena	261
3.2	Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen lastensuojelussa	263
3.2.1	Lapsen mielipiteen selvittämisen tavan ja pääasiallisen sisällön kirjaaminen lasta koskeviin asiakirjoihin	266
3.2.2	Lapsen mielipiteen selvittämättä tai kuulematta jättäminen ja sen kirjaaminen	269
3.2.3	Lapsen henkilökohtainen tapaaminen ja sitä koskevat kirjaukset.....	271
3.3	Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kirjaaminen lapsiperhesosiaalityössä	275

IV DOKUMENTOINTI LAPSI- JA PERHEKOHTAISESSA LASTENSUOJELUSSA	277
1 Asioiden kirjaaminen lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa	279
1.1 Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun kirjaamista koskeva erityisäännös	279
1.2 Lastensuojelun asiakirjoihin merkittävät tiedot	283
1.2.1 Lastensuojelun järjestämiseen vaikuttavat tiedot.....	286
1.2.2 Lastensuojelun järjestämiseen vaikuttavan tiedon tunnistaminen ja kirjoittaminen ...	294
1.2.3 Suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeellinen tieto	298
1.2.4 Valvonta – kirjaukset oikeusturvan ja hyvän hallinnon takeena	301
1.3 Lasta ja vanhempia kunnioittavien dokumenttien kirjoittamisessa huomioon otettavia seikkoja	303
1.4 Huoli lastensuojelun asiakirjoissa	305
1.5 Lastensuojelulain 33 §:n sanamuoto ja perheen yhteiset asia-asiakirjat.....	308
2 Rakenteinen kirjaaminen ja lapsen kanssa tehtävä sosiaalityö ..	310
3 Osallistava kirjaaminen yhdistää vuorovaikutuksen ja dokumentointivelvoitteen	314
4 Lastensuojelun asiakassuunnitelma	318
4.1 Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakassuunnitelmaa koskeva erityisäännös.....	318
4.2 Asiakassuunnitelman tekemiseen osallistuvat tahot ja tiedonsaantioikeus.....	322
4.2.1 Lapsen, huoltajan ja muun laillisen edustajan osallistuminen asiakassuunnitelman neuvotteluun ja tiedonsaantioikeus	322
4.2.2 Tarvittaessa asiakassuunnitelma- neuvotteluun kutsuttavat henkilöt ja tiedonsaantioikeus	324
4.3 Lapsen etu asiakassuunnitelmassa	328

4.4	Avohuollon asiakkaana olevan lapsen asiakassuunnitelman sisältö.....	329
4.5	Avohuollon sijoituksen ja sen jatkamisen edellytysten arviointi asiakassuunnitelmassa.....	336
4.6	Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelman sisältö.....	339
4.7	Hoito- ja kasvatussuunnitelma.....	347
4.8	Vanhemmuuden tuen suunnitelma.....	349
4.9	Jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren asiakassuunnitelma	352
4.9.1	Oikeus jälkihuoltoon ja sen sisältö.....	352
4.9.2	Jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren asiakassuunnitelma.....	355
	LÄHDELUETTELO	361